

dispensat, seipsum in paribus circumstantiis dispensat. Unde episcopus usum carniū in Quadragesima diocesis legitime permittens, eadem licentia ipse uti potest.

6° Facultas dispensandi reputatur favorabilis; ideo extendi potest: sed ipsa dispensatio, cum sit legis infractio, est odiosa et ideo restringi debet; unde axioma: *Verba tantum valent quantum sonant.*

7° Nulla præscripta est forma ut dispensatio sit valida: unde viva voce concessa valet, nisi potestas sit delegata, et aliqua determinetur forma essentialis, quæ certe tunc servanda esset.

8° Quandoque dispensatio conceditur tacite, si nempe includatur in actu positivo superioris. Sic episcopus clericos ad superiores vocans ordines, ante tempus pro interstitiis a concilio Trid. determinatum, eos tacite dispensat; sic pariter summus Pontifex, sciens missam solemnem ante mediam noctem, in vigilia Nativitatis Domini, ex antiquo privilegio in capella Pontificia celebrari, tacite dispensat cardinalem celebrantem a lege jejunium naturale a præcedenti media nocte servandi. Ita *Bened. XIV.*, de Synodo diocesis., l. 6, cap. 8, n. 17 et 18.

At dispensatio præsumpta de futuro nunquam valet: vinculum enim legis non solvitur nisi per actum superioris expressum aut tacitum, et realem.

§ II. — De causa dispensandi.

1° Certum est dispensationem sine rationabili causa datam esse illicitam, ut pote bono communi oppositam: quod sic exprimit concil. Trid., sess. 25, c. 18 de Reform.: « Quapropter sciant universi sacratissimos canones exacte ab omnibus, et quoad ejus fieri poterit, indistincte observandos. Quod si urgens justaque ratio, et major quantumdoque utilitas postulaverit cum aliquibus dispensandum esse; id, causa cognita, ac summa maturitate, atque gratis, a quibuscumque, ad quos dispensatio pertinebit, erit præstandum; aliterque facta dispensatio subreptitia censeatur. »

Quilibet ergo superior, etiam Papa, dispensans sine causa, peccat venialiter aut mortaliter, habita ratione materiæ, finis, circumstantiarum, scandali, etc. *Ita generatim theologi.* Nisi superiores dispensationem ita concessam renouent, tamdiu peccant quamdiu eam non revocant, sicut injustus boni alieni possessor peccat.

Similiter et qui postulant dispensationem sine causa, vel ea illicite concessa scienter utuntur, duplex admittunt peccatum, unum contra legem, et alterum contra charitatem, quatenus peccato illicite dispensantis participant.

2° Ut licita sit dispensatio, requiritur aliqua necessitas, utilitas vel pietas, dispensantem rationabiliter determinans: *patet ex verbis concilii Tridentini citatis.* Non tamen maxima requiritur ratio; quia cum lex positiva ad tantum non obliget incommodum, cessaret obligatio, et dispensatione opus non esset.

Superioris est judicare an ratio sit sufficiens, et inferiores, modo causam bona fide exponant, dispensatione sibi concessa tuta conscientia uti possunt.

3° Inferior in lege superioris absque causa dispensans, sive ex potestate ordinaria, sive ex potestate delegata, non solum peccat, sed invalide dispensat; totam enim potestatem suam in hanc legem a superiore accipit; at superior non dat illi potestatem sine causa dispensandi: ergo. Unde summus Pontifex invalide dispensat sine causa in votis et juramentis, et episcopus in generalibus Ecclesiæ legibus, v. g., abstinentiæ.

4° Superior in propria lege vel in lege prædecessoris sine causa sufficienti scienter dispensans, probabiliter valide dispensat; diximus enim eum sine causa legem valide abrogare posse: ergo *a pari* et ab illa valide dispensat; qui enim potest plus, potest et minus: ergo. Unde Papa, juxta hanc sententiam, valide, licet illicite, in legibus aliorum Pontificum dispensare posset. An vero et in legibus conciliorum generalium idem posset, non ita consentiunt theologi, idque pendet ab opinione quæ eligitur circa Pontificis et concilii potestatem.

§ III. — De dispensationis cessatione.

Præcipue hic examinandum est an et quando dispensatio cesset per causæ cessationem, per mortem dispensantis, per dispensationis revocationem et per dispensati renuntiationem.

1° Duplex distinguitur causa dispensationis, finalis scilicet, sine qua dispensatio non concederetur, et impulsiva, qua non existente, dispensatio nihilominus concederetur, sed difficilior.

Cessante causa impulsiva, nihilominus valet dispensatio, *ut patet*: causa finali ex parte tantum cessante, adeo ut prudenter judicetur dispensationem concessam fuisse ob partem causæ adhuc exstantem, valet iterum dispensatio. At, si causa finalis penitus cessaverit, valetne dispensatio? Quidam affirmant, dicentes vinculum legis fuisse solutum, et non reviviscere, nisi per actum legislatoris positivum. Cæteri vero negant, eorumque sententia sola admittenda est; superior enim, dispensando, non tollit legem, sed obligationem ejus in casu particulari relaxat, causa relaxationis supposita vera et durante: ita apprehendunt omnes: v. g., aliquis ob infirmitatem, quæ præsumitur perpetua, obtinuit dispensationem a jejuniis, ab abstinentia, a recitandis Horis canonicis, ab audiendo sacro, etc., nunquid dispensatione sic obtenta uti poterit, etiam sanus? Hoc sensui communi repugnat. Ergo.

2° Si dispensatio concedatur absolute, durante causa, non cessat per mortem concedentis; assimilatur enim donationi: at donatio per mortem donatoris non cessat: ergo nec dispensatio. Unde dispensationem abstinentiæ pro Quadragesima obtinuisti, et episcopus in medio Quadragesimæ moritur, valet dispensatio. Sic valet litteræ dimissoriæ ante mortem vel abdicationem aut translationem episcopi, ab ipso aut vicariis ejus generalibus nomine ejus canonice datæ.

Si concessio facta fuerit sub hac conditione, *donec nobis placuerit, ad arbitrium nostrum*, valet etiam post mortem concedentis, donec a successore vel superiore revocetur,

quamvis contrarium doceant *Concina*, t. 7, *S. Ligorius*, l. 1, n. 197, et plures alii: sic quippe receptum est, saltem in diocesi nostra, quoad concessionem episcopi: secus probabilius dicendum foret, si de concessionem Pontificia ageretur: igitur pars tutior eligenda esset.

Excipiuntur concessionem aut delegationem in foro contentioso, quæ, re adhuc integra, per mortem superioris expirant: v. g., Papa aliquem delegavit ad causam canonicam instruendam, delegatus causam inceptit, eam terminare potest; informationem nondum inceptit, nihil valet. Ita omnes canonistæ regula juris civilis innixi, et eo sensu explicant cap. 4, tit. 9, lib. 1 Clement.

3° Dubitari non potest quin superior dispensationem a se concessam valide revocare possit, etiam sine causa, non tamen licite, nisi rationabili motivo.

Cum dispensatio sit gratia, dispensatus ei renuntiare potest, nisi renuntiatio in alterius vel in communitatis detrimentum vergat: tunc renuntiatione consummata, id est, a superiore acceptata, dispensatione amplius uti nequit. Duplex igitur requiritur conditio ut dispensatio per renuntiationem cesset, voluntas expressa vel tacita dispensati, et acceptatio dispensantis. Unde aliquis declaravit se dispensationem sibi concessam nunquam usurum vel contra dispensationem agit, votum, v. g., servando, ei tacite renuntiavit; valet tamen dispensatio donec dispensator renuntiationi annuerit.

Hinc Petrus obtinuit dispensationem ad contrahendum cum Bertha; neglecta dispensatione, ducit Luciam: Lucia mortua, Bertham sine nova dispensatione ducere potest. Ita *S. Ligorius*, l. 1, n. 198.

ARTICULUS SEXTUS.

DE PRIVILEGIIS.

1° Privilegium, a lege privata sic dictum, est concessio superioris specialem continens favorem extra vel contra jus commune. Differt a dispensatione, quæ est actus obligationem legis communis relaxans, non vero tollens.

2° Distinguitur privilegium personale et privilegium reale : personale, illud est quod personæ immediate datur eamque sequitur ; et reale, immediate rei vel loco annectitur, et mediate personis re utentibus vel in loco manentibus : v. g., qui personale habet privilegium altaris, quocumque celebret, indulgentiam defunctis applicare potest : si vero privilegium altari determinato sit annexum, quilibet sacerdos ad illud celebrans, dicti particeps esse potest privilegii.

Privilegia quæ communitati, v. g., confraternitati, vel alicui hominum generi conceduntur, habentur ut realia.

3° Inter privilegia, alia sunt contra, et alia extra jus commune. Exemptio domuum presbyteralium et templorum a tributis, est privilegium contra jus commune, facultas qua parochi titulares hujus diocesis pollent super impedimento supervenienti matrimonio dispensandi, est extra. Prius dicitur odiosum, quia est vulnus legis communis, et restringi debet ; posterius, cum nemini noceat, est favorabile et ampliari convenit.

Exemptiones religiosorum in eo consistentes ut superiores quasi episcopalem habeant jurisdictionem in personas sibi subditas et in loca, a multis habentur ut favorabiles et ideo ampliandæ ; episcopi vero eas sæpe judicaverunt odiosas, ut pote juri communi derogantes, et idcirco restringendas. Certum est quidem illas esse legis communis exceptiones, sed religiosis ordinibus valde utiles, in Ecclesia usitatas, multis summorum Pontificum et conciliorum decretis firmatas, ac proinde in honore habendas, non autem indiscrete vituperandas, licet dignitas et auctoritas episcopalis semper sint accurate servandæ.

4° Privilegium variis modis acquiritur : 1° per expressam superioris concessionem ; 2° per consuetudinem legitime præscriptam ; 3° per acquisitionem rei vel officii cui annexum est.

5° Cessare potest 1° per expirationem temporis statuti ; 2° per cessationem causæ finalis, eo modo quo de cessatione dispensationis diximus ; 3° per revocationem a superiore legitime factam : si privilegium gratis fuerit con-

cessum, revocatio etiam arbitraria valida est ; si autem titulo oneroso fuerit datum, revocari non potest nisi ob gravem causam, et oblata sufficienti compensatione ; 4° per renuntiationem, si renuntiatio a superiore fuerit acceptata, et aliunde sit possibilis ; quando enim privilegium est in gratiam communitatis, quidam particulares ei valide renuntiare non possunt ; 5° si privilegium alios gravet, ut jus per agrum transeundi, legitima præscriptione per decennium juxta quosdam, ad summum per 30 annos extinguitur, Decretal. l. 5, tit. 33, c. 24 ; si vero alios non gravet, ut privilegium absolvendi, dispensandi, etc., per non-usum quantumvis longum non amittitur. Ita *Suarez, Bonacina, P. Antoine, S. Ligorius*, etc. ; 6° privilegium in jure communi contentum, per legem posteriorem ei contrariam abrogatur ; expresse, si adjiciatur, clausula *non obstante privilegio*, etc. Si autem clausula non adjiciatur, revocatio est tacita, ubi alioquin lex foret inutilis, quia legislator non præsumitur legem inutilem condere velle. At si privilegium in corpore juris non continetur, per legem posteriorem ei contrariam etiam cum clausula revocatoria expressam, non revocatur nisi positiva ejus mentio fiat, quia superior illud ignorare censetur. *Ita generatim theologi et canonistæ.*

Cuncta oracula vivæ vocis, id est privilegia a summis Pontificibus ore tenus concessa, revocata sunt a Gregorio XV, die 2 julii 1622 ; deinde ab Urbano VIII ; die 20 decembris 1631. Per aliam constitutionem diei 11 aprilis 1735, idem Pontifex a generali revocatione exceptit oracula quæ officiales et ministri, quibus, ratione suorum officiorum seu munerum, de summi Pontificis oraculis fides adhiberi solet et debet, scriptis authenticis testarentur.

Privilegia autem post Gregorium XV et Urbanum VIII, viva voce concessa, etsi scriptis authenticis officialium palatii non munita, valent pro foro interno ; illi namque Pontifices voluntatem successorum suorum ligare non poterunt.

Annotator Bibliothecæ canonicæ *Ferraris*, t. 6, notat in præfatis summorum Pontificum constitutionibus mentio-

nem fieri tantum de ordinibus religiosis et congregationibus : unde concludit privilegia ore tenus laicis et clericis sæcularibus concessa remansisse valida.

ARTICULUS SEPTIMUS.

DE CONSUETUDINE.

Consuetudo sæpe in malam sumitur partem, ut in lib. Sap. xiv, 16 : *Convalescente iniqua consuetudine, hic error tanquam lex custoditus est.* Sæpe vero in bonam partem sumitur, et de illa sub hoc respectu nobis agendum est.

Definitur in Decreto, 1 part., dist. 1, cap. 3, post S. Isidorum : *Jus quoddam moribus institutum, quod pro lege suscipitur, cum deficit lex.* Ad consuetudinem referuntur desuetudo et non-usus, inter se satis similes, et locum habentes cum actus qui fieri debebat in talibus circumstantiis plus minusve frequentibus obsolevit.

Consuetudo autem alia est *universalis*, quæ obtinet in universa Ecclesia ; alia *particularis*, quæ viget in aliqua societate potestatem leges condendi habente : v. g., in regione, in diœcesi ; et alia *privata*, quæ ab eis exercetur apud quos non est potestas legislativa, quales sunt parochia, familia, etc.

Potest esse contra legem, juxta legem vel præter legem : est contra legem, quando ei adversatur, eamque abrogat vel illi derogat, si conditionibus requisitis gaudeat. Est juxta legem, si sensum quo observari debeat interpretetur ; est præter legem, si morem actus nulla lege scripta præscriptos ex obligatione faciendi inducat. Apud omnes constat consuetudinem debitis conditionibus vestitam, legem humanam, sive civilem, sive ecclesiasticam, abrogare ex toto, vel ex parte, eam interpretari, vel novam introducere posse.

In novo jure civili Gallico non fit mentio consuetudinis et nulla agnoscitur lex non scripta : omnes igitur abolitæ sunt consuetudines quæ variæ erant pro variis provinciis et vim legis habebant. Unde sub hoc respectu non existit ratio cur de consuetudine tractetur.

At in jure canonico nulla contigit mutatio quoad consuetudinem. Ideo quæstionem sub hoc respectu breviter attingemus.

Consuetudo *privata* neque abrogare, neque inducere potest legem, sed statuta in aliqua communitate recepta tollere et alia eis substituere potest, quæ vim habeant saltem mutæ conventionis.

Consuetudo *secundum legem* est optima legum interpretis, ut aiunt. Sub eo respectu non tollit nec inducit legem, sed ostendit quo sensu legislator voluit obligare.

Consuetudo *contra* vel *præter legem* strictis subjacet conditionibus, quæ ad quinque referri possunt, scilicet 1º ut sit rationabilis, 2º congruo tempore perseverans ; 3º publica ; 4º cum superioris consensu, et 5º cum intentione obligandi.

1º *Debet esse rationabilis* ; lex enim bono communi necessaria vel saltem utilis esse debet, alioquin non esset lex : ergo *a pari* et consuetudo ut vim legis habeat, vel, e contra, alicui legi vim auferat. Unde contra legem, sive divinam, sive naturalem, prævalere non potest, quia actus legibus istis adversi certe rationabiles non sunt. *Ita omnes theologo cum S. Thoma, dicente, 1 2, q. 97, art. 3, ad 1 :* « Lex naturalis et divina procedit a voluntate divina, ut » dictum est : unde non potest mutari per consuetudinem » precedentem a voluntate hominis, sed solum per aucto- » ritatem divinam mutari posset ; et inde est quod nulla » consuetudo vim legis obtinere potest contra legem divi- » nam, vel legem naturalem. »

Igitur quantumvis generalis sit et inveterata consuetudo, si legi Dei vel rectæ rationi adversetur, mera est corruptela, quæ vim legis nunquam habere potest.

Triplex distinguitur status consuetudinis, initium, progressus et præscriptio. Qui, legem violando, consuetudinem incipiunt, mortaliter peccant, nisi causa sufficienti, v. g., dispensatione, gravi detrimento, etc., excusentur : qui vero eam inceptam, sed nondum præscriptam, continuant, similiter peccant ; facilius tamen excusantur, sin a toto, saltem a tanto, id est a mortali. Verum qui consue-

tudine adversus legem legitime præscripta utuntur, nullo modo peccant. Sic omnes, etiam timorati, cœnulam in Quadragesima sumunt.

2º *Congruo tempore perseverans.* Omnes fatentur longum requiri temporis intervallum continuatum, sed in illo assignando sibi non consentiunt. Multi dicunt hoc relinquendum esse iudicio prudentium, qui ex frequentia actuum pronuntiabunt; multi alii volunt requiri et sufficere decennium; alii denique affirmant decennium ad inducendam consuetudinem contra vel præter legem civilem sufficere, et quadraginta annos ad præscribendum contra leges canonicas requirunt; decem vero ad inducendam legem. Sed *Ferraris*, t. 2, cum *Lessio*, card. *de Lugo*, *Azor* et pluribus aliis, docet decennium in utroque casu sufficere pro legibus canonicis, sicut et pro civilibus; in eandem sententiam evidenter propendit *S. Ligorius*, l. 1, n. 107 et 139. Ita et *Benedictus XIV*, de Synodo diœces., l. 13, cap. 5, n. 3 et 4.

Quidquid sit, extra dubium est quod consuetudo quadraginta annorum plene sufficiat ad abrogandam legem canonicam.

3º *Debet esse publica;* lex enim scripta communitatem non obligat, aut ab obligatione existente non eximit, nisi publice fuerit promulgata: ergo a pari nec lex non scripta, seu consuetudo. Quidam volunt publicitatem juris necessariam esse, sed probabilius publicitas facti sufficit: ita *Concina*, t. 17. Etenim si publicitas juris, id est, declaratio a tribunali facta requireretur, fere nulla consuetudo vim legis haberet, quod tamen falsum est. Ergo.

4º *Consensus superioris.* Obligatio legis a voluntate superioris derivatur et per eam tollitur: consuetudo igitur nec abrogare nec inducere potest legem, si consensu superioris expresso vel tacito careat. Si adsit consensus expressus, tunc consuetudo dicitur legem abrogare vel inducere per viam *conniventia*, et nullum requiritur tempus determinatum. At ille consensus non requiritur: sufficit consensus tacitus, qui existere censetur, cum superior sciens consuetudinem, illam non improbat, quamvis improbare

posset. Si enim eam tantummodo toleraret, quia, ei resistendo, timeret incommoda personalia, vexationem, spoliationem, persecutionem, etc., nullum præberet consensum: secus, si taceret, quia, ex reclamazione publica aut privata, aliorum prævideret incommoda; eo ipso, ad vitanda majora mala, consentiret. Sic communiter prævaluerunt consuetudines contra nonnullas disciplinae ecclesiasticae leges; v. g., contra modum jejunandi, festa servandi, etc.

Juxta probabiliorē sententiam, consuetudo rationalis et longo tempore firmata, licet a superiore ignorata, ut lex habenda est, vel legem contrariam, si quædam præexistat, tollit; quia, cum talis consuetudo in jure approbetur, superior tacite ei consentire judicatur.

5º *Requiritur ut consuetudo cum intentione obligandi inducatur, ubi agitur de lege inducenda.* Sicut enim vis legis ex intentione legislatoris deducitur, ita et vis consuetudinis: porro intentio superioris ex sensu quo accipitur consuetudo deducitur. Unde si populus aut major pars populi, ex devotione, gratitudine, similive motivo agat, consuetudo, quatumvis longa, vim legis nunquam habebit: sic consuetudo sumendi aquam benedictam in ingressu templi, suscipiendi cineres in capite Quadragesimæ, non obligat sub peccato: contra vero consuetudo jejunandi in Quadragesima, a carnibus abstinendi diebus veneris et sabbati, audiendi sacrum diebus dominicis et festivis non suppressis, etc., obligat sub peccato mortali, quia eo sensu eam accipit populus.

Talis autem non requiritur intentio in consuetudine contra legem: solum factum cum persuasionē legem non obligare sufficit.

Queritur 1º an consuetudo adversus legem præscribat, si lex omnem consuetudinem sibi contrariam declaret nullam et reprobet.

R. Lex sic expressa consuetudinem præteritam vel currentem revocat, ut patet: at consuetudinem futuram conditionibus requisitis vestitam non infrinat, quia legislator

futuram voluntatem suam, et a fortiori voluntatem successoris aut superioris sui ligare non potest.

Queritur 2° an requiratur bona fides in præscribentibus ut lex consuetudine abrogetur.

R. Multi volunt bonam fidem necessariam esse toto tempore præscriptionis, ac proinde decennium ad præscriptionem necessarium a tempore quo bona fides incipit currere; nam, inquit, ut dominium alicujus boni via præscriptionis acquiratur, necessaria est bona fides per totum tempus lege determinatum: ergo et ad legis abrogationem.

Alii vero negant assertionem et paritatem. « Nam, inquit P. *Antoine*, ut consuetudo tollat legem, solum requiritur ut passim non servetur quando occurrit servanda, sciente principe et non se opponente; dum enim scit legem suam non servari, et silet, censetur consentire ut non servetur, ne respublica perturbetur, peccata multiplicentur. »

Quidquid sit, quando publica et communis est persuasio legem amplius non obligare, consuetudine ei adversa uti licitum est. Unde, quamvis accuratas legitimæ consuetudinis regulas assignare sit difficile, sæpe tuto judicatur consuetudinem prævaluisse eaque uti licere.

Consuetudo generalis per legem oppositam abrogatur, non item consuetudo particularis, nisi de illa specialis fiat mentio, ut de privilegiis diximus. Ita Bonifacius VIII, in Sexto, tit. 2, cap. 1.

FINIS TRACTATUS DE LEGIBUS.

INDEX.

TRACTATUS DE ORDINE.

	Paginae.
Definitio.....	1
CAPUT PRIMUM. De sacramenti Ordinis existentia.....	2
PROPOSITIO. Existit in Ecclesia proprie dictum Ordinis sacramentum.....	<i>ib.</i>
CAP. II. De variis Ordinibus speciatim consideratis.....	5
ARTICULUS I. De Tonsura clericali.....	6
ART. II. De quatuor minoribus Ordinibus.....	9
§ I. De minoribus Ordinibus in genere.....	<i>ib.</i>
§ II. De minoribus Ordinibus in specie.....	10
De Ostiariis.....	<i>ib.</i>
De Lectoribus.....	11
De Exorcistis.....	<i>ib.</i>
De Acolytis.....	12
ART. III. De Subdiaconatu.....	13
ART. IV. De Diaconatu.....	16
§ I. An diaconatus sit sacramentum.....	<i>ib.</i>
§ II. Quæ sit materia et forma diaconatus.....	17
§ III. De diaconorum officiis.....	20
ART. V. De presbyteratu.....	21
§ I. De materia et forma presbyteratus.....	<i>ib.</i>
§ II. De presbyteratus officiis.....	25
ART. VI. De episcopatu.....	26
§ I. An episcopatus sit sacramentum a presbyteratu distinctum.....	27
PROP. Episcopatus est verum sacramentum a presbyteratu distinctum.....	<i>ib.</i>
§ II. De materia et forma episcopatus.....	29
§ III. An episcopi jure divino presbyteris sint superiores.....	30
PROP. Episcopi jure divino simplicibus presbyteris superiores sunt ratione characteris et jurisdictionis.....	<i>ib.</i>
CAP. III. De Ordinum effectibus.....	32
CAP. IV. De ministro sacramenti Ordinis.....	34
ART. I. De ministro ordinario ordinationis.....	35
PROP. Solus episcopus est ordinarius minister sacramenti Ordinis in genere.....	<i>ib.</i>
<i>Queritur</i> quid de ordinationibus Anglicanis sentiendum sit.....	36
ART. II. De ministro ordinationis extraordinario.....	37